

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ

Чайка Р.А.,

кандидат юридичних наук,

завідувач кафедри права,

Волинський інститут імені В'ячеслава Липинського,

Міжрегіональна академія управління персоналом

ORCID: 0000-0002-9366-832X

Чайка Р.А. Правові та організаційні аспекти функціонування Вищої ради правосуддя: проблеми та шляхи реформування.

Статтю присвячено аналізу правового статусу та організаційних засад функціонування Вищої ради правосуддя (ВРП), ключового органу суддівського врядування, а також виявленню актуальних проблем і визначенню шляхів її реформування. Метою дослідження є визначення ролі ВРП у системі суддівського врядування, аналіз правових та організаційних засад її діяльності, оцінка проблем функціонування та вироблення пропозицій щодо реформування органу. Для досягнення мети використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема системно-структурний та порівняльно-правовий аналіз.

У статті здійснено комплексний аналіз конституційно-правового статусу Вищої ради правосуддя (ВРП) як незалежного колегіального органу суддівського врядування, визначено її організаційну структуру, механізми формування складу та обсяг повноважень. Досліджено кадрові та дисциплінарні процедури, що перебувають у компетенції ВРП, а також оцінено чинники, які впливають на ефективність її функціонування, зокрема прозорість процедур та доброчесність членів органу. Особливу увагу приділено проблемам діяльності ВРП в умовах воєнного стану, зокрема, наслідкам відсутності кворуму, що унеможливорює своєчасне ухвалення кадрових рішень. Досліджено історичні аспекти становлення ВРП, її трансформацію від Вищої ради юстиції, а також основні напрями реформування у контексті судової реформи 2016 року.

Проаналізовано відповідність діяльності ВРП міжнародним стандартам суддівської незалежності, зокрема рекомендаціям Ради Європи. Визначено ключові виклики, пов'язані із забезпеченням незалежності суддів, ефективністю дисциплінарних процедур, організаційною спроможністю ВРП, а також труднощами, спричиненими повномасштабним військовим вторгненням. Окреслено можливі шляхи вдосконалення діяльності ВРП, включаючи реформування механізмів формування її складу, підвищення ефективності антикорупційних заходів, забезпечення прозорості ухвалення рішень та впровадження цифрових технологій для гарантування безперервності функціонування органу в кризових умовах.

Ключові слова: Вища рада правосуддя, суддівське врядування, судова реформа, незалежність суддів, дисциплінарна відповідальність, цифровізація, електронне голосування, воєнний стан.

Chaika R.A. Legal and organizational aspects of the functioning of the High Council of Justice: problems and reform pathways.

The article is dedicated to analyzing the legal status and organizational principles of the functioning of the High Council of Justice (HCJ), a key judicial governance body, as well as identifying current issues and determining ways for its reform. The research aims to define the role of the HCJ within the judicial governance system, examine the legal and organizational foundations of its activity, assess operational challenges, and develop proposals for the body's reform. To achieve this goal, general scientific and specialized methods were applied, including systemic-structural and comparative legal analysis.

The article provides a comprehensive analysis of the constitutional and legal status of the HCJ as an independent collegial judicial governance body, outlining its organizational structure, mechanisms for forming its composition, and scope of powers. The study examines the procedures for judicial appointment, selection, and disciplinary accountability, which fall within the HCJ's competence, and assesses factors affecting its effectiveness, particularly the transparency of procedures and the integrity of its members. Special attention is given to the challenges faced by the HCJ during martial law, particularly the consequences of the lack of quorum, which prevents the timely adoption of personnel

decisions. The historical aspects of the HCJ's establishment, its transformation from the High Council of Justice, and key directions for reform within the framework of the 2016 judicial reform are also explored.

The study analyzes the compliance of the HCJ's activities with international standards of judicial independence, particularly the recommendations of the Council of Europe. Key challenges are identified, including ensuring judicial independence, the effectiveness of disciplinary procedures, the organizational capacity of the HCJ, and difficulties arising from the full-scale military invasion. Potential pathways for improving the HCJ's operations are outlined, including reforms to its composition formation mechanisms, enhancement of anti-corruption measures, increased transparency in decision-making, and the implementation of digital technologies to ensure the body's continuous functioning under crisis conditions.

Key words: High Council of Justice, judicial governance, judicial reform, judicial independence, disciplinary responsibility, digitalization, electronic voting, martial law.

Постановка проблеми. Забезпечення незалежності судової влади є фундаментальним принципом правової держави та невід'ємною умовою реалізації верховенства права. В Україні ключову роль у цьому процесі відіграє Вища рада правосуддя (ВРП), яка здійснює управління суддівським корпусом, розглядає питання дисциплінарної відповідальності суддів та сприяє дотриманню професійної етики в судовій системі. Створення ВРП у рамках судової реформи 2016 року було спрямоване на вдосконалення судового врядування та зміцнення незалежності суддівського корпусу. Водночас у процесі функціонування цього органу постали низка викликів, що потребують наукового осмислення. Зокрема, необхідним є аналіз правового статусу ВРП, її організаційної структури, ефективності механізмів кадрового забезпечення суддів, процедур дисциплінарного провадження, а також відповідності діяльності органу міжнародним стандартам. Особливої уваги потребує адаптація діяльності ВРП до умов воєнного стану, що ускладнює реалізацію її функцій. Окремим напрямом дослідження є можливості цифровізації процедур суддівського врядування та впровадження сучасних технологій у діяльність ВРП. Таким чином, актуальним залишається всебічний аналіз функціонування ВРП та визначення напрямів її подальшого вдосконалення.

Метою дослідження є аналіз правових та організаційних аспектів функціонування Вищої ради правосуддя, виявлення ключових викликів її діяльності та розроблення рекомендацій щодо подальшого вдосконалення механізмів суддівського врядування.

Стан дослідження проблеми. Проблематика конституційно-правового аналізу Вищої ради правосуддя як органу суддівського врядування є предметом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, зокрема І. Назарова, О. Абросимової, В. Стефанюка, С. Боботова, В. Городовенка, О. Захарової, Р. Куйбіди, В. Рудея та інших. Значний внесок у вивчення стану функціонування ВРП зробила О. Євдокімова, а питання її ролі у забезпеченні незалежності судової влади досліджував А. Іванов. Окрему увагу дослідники приділяють проблемам функціонування ВРП в умовах воєнного стану, зокрема О. Свида аналізує проблеми функціонування ВРП у період відсутності її повноважного складу та законодавчі механізми забезпечення безперервності судового врядування в надзвичайних умовах.

Виклад основного матеріалу. Формування незалежної судової системи є одним із ключових аспектів функціонування правової держави, оскільки саме через забезпечення незалежності суддів можливо досягти реалізації принципу верховенства права та захисту прав людини. У контексті України ця роль покладена на Вищу Раду Правосуддя (ВРП), яка є органом, відповідальним за забезпечення незалежності судової влади шляхом управління персоналом судів та притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. Створення ВРП є результатом судової реформи 2016 р., яка передбачила реорганізацію Вищої Ради Юстиції (ВРЮ) з метою підвищення ефективності функціонування судової системи та зміцнення принципів незалежності суддівства. Однак, не дивлячись на значне розширення повноважень ВРП порівняно з колишньою ВРЮ, аналіз її правового статусу та функціонального призначення вимагає глибшого осмислення історичних передумов її становлення, оскільки саме історичний досвід надає важливий контекст для розуміння сучасних проблем та викликів.

Ідея створення незалежного органу, відповідального за формування суддівського корпусу та притягнення суддів до відповідальності, зародилася на міжнародному рівні ще у другій половині ХХ ст. Першими країнами, які впровадили подібні механізми, стали Франція та Італія. У Франції Вища рада магістратури була започаткована у 1883 р. на основі закону про організацію судової влади, а згідно з положеннями Конституції Франції від 27 жовтня 1946 р. цей орган набув статусу конституційного автономного органу в системі правосуддя. У Італії аналогічна установа була створена у 1958 р. і закріплена у ст. 104 Конституції як автономний і незалежний від інших гілок влади орган.

Вказані інституційні механізми стали прототипами для формування подібних органів у інших європейських державах, включаючи Україну, де їх досвід ліг в основу розробки концепції Вищої ради юстиції (ВРЮ), яка пізніше трансформувалася у Вищу раду правосуддя (ВРП) [1, с. 166].

В Україні історія створення Вищої ради юстиції (ВРЮ) починається лише з 1998 р. [2]. Створення ВРЮ стало значним кроком у напрямку забезпечення незалежності судової влади, оскільки цей орган отримав широке коло повноважень, закріплених у ст. 131 Конституції України. До них належали: внесення подань щодо призначення та звільнення суддів, розгляд питань несумісності суддів та прокурорів, а також вжиття заходів для забезпечення незалежності судової влади. Проте, незважаючи на прогресивність такого кроку, практика показала численні недоліки функціонування ВРЮ, зокрема недостатню автономію від інших державних органів та посадових осіб, а також високий рівень корупції.

У 2015 р. з метою вдосконалення конституційного регулювання правосуддя, було створено Конституційну комісію за указом Президента України № 119/2015. Результатом її діяльності стало досягнення консенсусу щодо реформування судової системи, що знайшло відображення у прийнятті Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» та закону «Про судоустрій і статус суддів». У рамках цих реформ було передбачено створення Вищої ради правосуддя (ВРП), яка стала ключовим органом забезпечення незалежності судової влади [3].

Історичний аналіз становлення органів управління судовою системою в Україні дозволяє говорити про перехід від залежних від політичної влади структур до незалежних інституцій, спрямованих на забезпечення принципів верховенства права та незалежності суддівства. У цьому контексті ВРП функціонує як колегіальний конституційний орган державної влади та суддівського управління, що діє на постійній основі. Основними завданнями органу є формування та підтримка високопрофесійного суддівського корпусу, дотримання принципів відповідальності та підзвітності перед суспільством, а також додержання норм Конституції України, законодавства та стандартів професійної етики у діяльності суддів і прокурорів. Згідно із законодавчими положеннями, ВРП має статус юридичної особи, що надає їй право здійснювати самостійну діяльність у межах своєї компетенції. Фінансове забезпечення органу здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України.

До ключових функцій ВРП належать подання кандидатур для призначення суддів, розгляд питань несумісності, участь у дисциплінарному провадженні та прийняття рішень щодо звільнення суддів з посади. Особливу увагу орган приділяє забезпеченню дотримання етичних стандартів серед суддів та прокурорів, зокрема через розгляд скарг на порушення вимог щодо несумісності, надання згоди на затримання або утримання судді під вартою, а також ухвалення рішень про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя. Крім того, ВРП вживає заходів для підтримки авторитету правосуддя та забезпечення незалежності суддівства, включаючи переведення суддів між судами, визначення чисельності суддів у окремих судах та затвердження нормативних документів, що регулюють функціонування судової системи.

У сфері адміністративного управління ВРП відповідає за фінансове забезпечення судів, затвердження нормативів кадрового, матеріально-технічного та іншого забезпечення, а також перерозподіл бюджетних видатків між судовими установами. Орган також здійснює кадрові повноваження, зокрема призначення та звільнення Голови Державної судової адміністрації України та членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Особливо важливим є аналіз практики дисциплінарних проваджень та ухвалення рішень щодо притягнення суддів до відповідальності, що сприяє підвищенню довіри суспільства до судової системи. ВРП активно взаємодіє з міжнародними організаціями та іноземними установами з питань правосуддя, що сприяє інтеграції української судової системи у глобальний правовий простір. Для виконання своїх завдань орган може залучати суддів, адвокатів, прокурорів та інших спеціалістів, а також органи суддівського самоврядування та громадські інституції [4].

Згідно з міжнародними стандартами, зокрема Рекомендацією CM/Rec(2010)12 Комітету Міністрів Ради Європи, відносно гарантій незалежності суддів, встановлено чіткі критерії щодо організації та діяльності органів суддівського управління. Зазначена рекомендація, ухвалена 17 листопада 2010 р. на 1098-му засіданні заступників міністрів, передбачає обов'язкову незалежність органів, відповідальних за формування суддівського корпусу, від виконавчої та законодавчої гілок влади. Особливою гарантією такої незалежності є вимога про те, що мінімум 50% складу такого органу мають становити судді, обрані самими представниками судової гілки влади (пункт 46 Рекомендації) [5].

Аналіз чинного законодавства України свідчить про його відповідність міжнародним стандартам у сфері суддівського врядування. Вища рада правосуддя, як ключовий орган судової системи, за своїми функціями, повноваженнями та механізмом формування значною мірою відповідає аналогічним інституціям у провідних демократичних країнах. Вітчизняні та зарубіжні дослідники

відзначають, що структура та діяльність ВРП узгоджуються з загальноприйнятими принципами незалежності судової влади, що є важливим фактором для забезпечення верховенства права [6, с. 51]. Конституційне закріплення статусу ВРП у ст. 131 Конституції України надає органу особливі гарантії незалежності шляхом визначення загального кількісного складу та механізмів формування органу. Вважаємо, що такий підхід до організації діяльності ВРП сприяє забезпеченню необхідного рівня автономії судової системи від інших гілок державної влади та формує надійну основу для подальшого розвитку інституційних гарантій незалежного правосуддя в Україні [7].

У контексті повномасштабного військового вторгнення росії на територію України, яке розпочалося 24 лютого 2022 р., та запровадження воєнного стану на підставі Указу Президента України № 64/2022 [8] виникла необхідність адаптації діяльності інституцій судової системи до таких екстремальних умов. Основною проблемою стала потреба забезпечення функціонування ВРП у період відсутності її повноважного складу через обставини воєнного стану. Дослідник О. Свида акцентує увагу на двох потенційних шляхах вирішення цього питання: передачі повноважень ВРП іншим суб'єктам або прискореному формуванню нового складу ВРП з урахуванням законодавчих новел. Однак реалізація кожного з цих варіантів супроводжується значними практичними труднощами [9, с. 464].

Законодавча спроба вирішення цього питання була здійснена шляхом прийняття Закону України «Про внесення змін до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо забезпечення сталого функціонування судової влади в період відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя» (№ 2128-IX від 15.03.2022) [10]. Згідно з цим нормативним актом, окремі повноваження ВРП тимчасово, на період дії надзвичайного чи воєнного стану та протягом 30 днів після його скасування і за умови відсутності повноважного складу ВРП, передано Голові Верховного Суду та Державній судовій адміністрації України. Проте така законодавча конструкція викликає ряд правових сумнівів, на які звертає увагу О. Свида. Зокрема, використання сполучника «і» у тексті закону створює неоднозначність щодо того, чи повертаються повноваження ВРП у разі формування її повноважного складу протягом дії воєнного стану. Зазначена ситуація демонструє наявність законодавчих прогалин, які, ймовірно, обумовлені екстремальними умовами розробки та прийняття Законопроекту № 7143 від 13.03.2022 р [9, с. 464].

Звернемо увагу, передача окремих повноважень Вищої ради правосуддя іншим суб'єктам, а саме Голові Верховного Суду та Державній судовій адміністрації України, не може стосуватися ключових конституційних повноважень ВРП. Зокрема, внесення подання про призначення суддів, ухвалення рішень щодо їх звільнення, надання згоди на затримання судді чи утримання його під вартою, а також прийняття рішень про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності залишаються виключно в компетенції ВРП. Це обумовлено положеннями ст. 131 Конституції України, яка не передбачає жодних механізмів для передачі цих повноважень іншим органам. Крім того, в Україні відсутні інституційні органи, які могли б стати реальними альтернативними суб'єктами для виконання цих функцій. Наприклад, передача повноважень Раді суддів України є недопустимою через принципову відмінність її природи та функцій, оскільки цей орган має інше призначення в механізмі судової влади. Навіть у разі спроби розробки механізму тимчасової передачі повноважень ВРП, передбачених ст. 131 Конституції України, неподоланною перешкодою виступає положення ч. 2 ст. 157 Основного Закону, яке забороняє зміну Конституції в умовах воєнного або надзвичайного стану [7]. Така норма ставить під сумнів можливість законодавчих змін, спрямованих на тимчасове делегування вказаних повноважень іншим органам. Таким чином, прискорене формування нового складу ВРП з урахуванням діючих законодавчих новел залишається єдиним реальним шляхом для розблокування діяльності цього органу.

Формування Вищої ради правосуддя (ВРП) в Україні базується на принципах демократичності, прозорості та конкуренції. Згідно з Конституцією України та Законом № 1798-VIII від 21 грудня 2016 р., склад органу формується за участі різних суб'єктів: з'їзду суддів України, Президента України, Верховної Ради України, з'їзду адвокатів України, всеукраїнської конференції прокурорів, а також з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів і наукових установ. Такий підхід забезпечує широке представлення різних груп учасників правової системи, що сприяє об'єктивності та балансу при формуванні органу. Однак ситуація значно ускладнюється у період дії воєнного стану, коли проведення масових зборів може стати неможливим через загрози безпеці учасників. Існуючий законодавчий механізм не передбачає альтернативних способів формування складу ВРП, що створює правовий та організаційний вакуум. У таких умовах доцільним є запровадження інноваційних технологій для проведення з'їздів та голосувань, зокрема за допомогою інтернет-платформ. Такий підхід може бути особливо ефективним для з'їзду суддів України, оскільки судді вже мають досвід роботи з інформаційно-телекомунікаційними системами та авторизованого доступу до них [2].

Принцип таємності голосування при обранні членів Вищої ради правосуддя (ВРП) є фундаментальним елементом, який забезпечує незалежність волевиявлення учасників і запобігає зовнішньому втручанню або несанкціонованому розголошенню результатів. Традиційно цей процес реалізується через особисте заповнення паперового бюлетеня в спеціально обладнаному приміщенні, що гарантує конфіденційність кожного голосу. Однак сучасний технологічний прогрес створює нові можливості для адаптації цього механізму до цифрового середовища без порушення принципу таємності. Зокрема, впровадження захищених електронних платформ дозволяє забезпечити анонімність голосів, автоматизувати підрахунок результатів і мінімізувати ризики фальсифікації. Електронне голосування може бути особливо актуальним у ситуаціях, коли проведення масових очних зборів є проблематичним, наприклад, під час дії воєнного стану або інших надзвичайних обставин. Такий підхід оптимізує організаційні процеси, а також забезпечує відповідність процедури всім вимогам легітимності та прозорості. Тим паче Концепція розвитку електронної демократії в Україні, затверджена Кабінетом Міністрів 8 листопада 2017 р., підкреслює важливість інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій для розширення можливостей участі громадян у процесах управління державою [11].

Аналіз міжнародних правових актів і документів, зокрема Висновків Венеціанської комісії, свідчить про те, що сучасне законодавство багатьох держав допускає можливість здійснення таємного голосування за допомогою електронних засобів. Такий підхід потребує чітких гарантій забезпечення таємності голосу на всіх етапах: від подання до його обробки та підрахунку. Основними інструментами для цього є програмні рішення, які забезпечують як безпеку баз даних, так і анонімність голосів. Комітет Міністрів Ради Європи наголошує, що електронне голосування (е-голосування) має бути не лише технічно надійним, але й повністю відповідати принципам демократичних виборів і референдумів. Воно має бути таким же безпечним і достовірним, як і традиційні форми голосування, що не використовують електронні технології. Це зумовлює впровадження механізмів захисту від навмисних атак, маніпуляцій та технічних збоїв.

У Висновках Венеціанської комісії окремо зазначається, що голосування через електронну пошту або проксі-технології можливе лише за умови дотримання суворих правил, спрямованих на запобігання шахрайству. Підкреслено, що ключовим у цьому є забезпечення безпеки поштових служб та обмеження кількості операцій, доступних одному виборцеві. Крім того, електронні системи голосування мають бути захищеними від зловмисних атак і технічно надійними, здатними функціонувати автономно навіть у разі недовільних у програмному забезпеченні або обладнанні. Для додаткової гарантії виборцям надається можливість перевірити свої голоси без порушення таємності. Подібні положення містяться в Кодексі належної практики у виборчих справах, ухваленому Венеціанською комісією у 2002 р. У документі наголошується, що електронні методи голосування мають бути захищеними, надійними та прозорими. Важливим є також забезпечення можливості коригування голосу виборцем у разі виявлення помилки [9, с. 465].

Проблеми забезпечення таємності та безпеки електронного голосування активно обговорювалися на II міжнародній конференції «Електронне голосування», що відбулася у жовтні 2017 р. у місті Брегенц в Австрії. Учасники конференції підкреслили, що успішне впровадження електронних систем голосування має враховувати технологічні й правові аспекти. Хоча зазначені міжнародні стандарти стосуються насамперед виборчого права, їх положення можуть бути адаптовані й для інших форм демократичних процедур, зокрема обрання членів Вищої ради правосуддя. Використання електронних систем у таких випадках є припустимим за умови забезпечення аналогічних гарантій щодо збереження принципу таємності голосування.

Висновки. Аналіз правових та організаційних аспектів функціонування Вищої ради правосуддя (ВРП) в Україні свідчить про її ключову роль у забезпеченні незалежності судової влади, що є необхідною передумовою реалізації принципу верховенства права та захисту прав людини. Еволюція цього органу, починаючи від Вищої ради юстиції та її подальшої трансформації у ВРП, засвідчує прагнення української влади до створення ефективного механізму судового самоврядування, який відповідає міжнародним стандартам. Водночас аналіз функціонування ВРП виявляє низку викликів, що потребують вирішення. Попри нормативне закріплення незалежності, викликає занепокоєння ймовірність політичного впливу на процес формування складу органу, що потенційно може негативно вплинути на його неупередженість та ефективність функціонування. Крім того, попередній досвід діяльності ВРЮ свідчить про необхідність запровадження більш дієвих механізмів запобігання корупції та підвищення рівня прозорості ухвалення рішень. Окремим викликом для ВРП стало функціонування в умовах воєнного стану, що спричинило складнощі у здійсненні її повноважень через відсутність повноважного складу. Законодавчі ініціативи щодо тимчасової передачі частини функцій ВРП іншим органам мають тимчасовий характер і породжують правові суперечності, оскільки передача конституційних повноважень ВРП суперечить нормам Конституції

України. Водночас перспективним напрямком забезпечення безперервної роботи ВРП може стати запровадження сучасних цифрових технологій, зокрема електронного голосування для обрання її членів, що відповідає міжнародним демократичним стандартам. Подальший розвиток ВРП може ґрунтуватися на таких основних напрямках: посилення її інституційної незалежності через удосконалення процедури формування складу; запровадження ефективних антикорупційних механізмів; модернізація процедур управління через цифровізацію та використання електронних платформ; вдосконалення законодавчого регулювання діяльності ВРП у надзвичайних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Євдокімова О.П. Аналіз стану функціонування та перспективи реформування Вищої ради правосуддя. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. Вип. 82, ч. 3. С. 164–170. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.3.27>.
2. Про Вищу раду юстиції: Закон України від 15 січня 1998 р. № 22/98-ВР (втратив чинність на підставі Закону № 1798-VIII від 21 грудня 2016 р.). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1998. № 25. Ст. 146. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/22/98-вр#Text>.
3. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 28. Ст. 532. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>.
4. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 груд. 2016 р. № 1798-VIII (в ред. від 15 квіт. 2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>.
5. Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, ухваленою Комітетом Міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 р. на 1098 засіданні заступників міністрів. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text.
6. Іванов А.Б. Вища рада правосуддя як орган посилення незалежності судової гілки влади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2022. Вип. 73, ч. 1. С. 48–52. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.8>.
7. Конституція України: прийнята 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (в ред. від 1 січня 2020 р.). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
8. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. *Урядовий кур'єр*. 2022. № 54. 11 березня. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
9. Свіда О.Г. Вища рада правосуддя: проблеми функціонування в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 463–467. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/104>.
10. Про внесення змін до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо забезпечення сталого функціонування судової влади в період відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя: Закон України від 15 березня 2022 р. № 2128-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 33. Ст. 1727.
11. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: розпорядження від 8 листопада 2017 р. № 797-р (в ред. від 26 вересня 2020 р.). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-р#Text>.